

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning kutseõppeasutuse seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Seaduse eesmärk ja sissejuhatus

Eelnõu eesmärk on tõsta koolilõuna toetuse riiklik alammäär, uus koolilõuna alamäär eelnõu kohaselt on 2 eurot koolipäevas ühe õpilase kohta. Praegu panustab riik koolilõunasse kõigest ühe euroga päevas – see summa pole muutunud juba seitse aastat, täpsemalt aastast 2018.

Koolilõuna on paljudele lastele ainus soe söögikord päevas. Seetõttu peab see olema tervislik, toitev ja maitsev. Täna kehtiv toetus – üks euro koolipäevas – ei võimalda tagada toidu kvaliteeti, mis vastaks laste ja nende vanemate ootustele.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Selleks, et koolitoit oleks vajalikul tasemel ning samal ajal ei nõuaks vanematelt suuremat rahalist panustamist või oleks võimalusel tasuta, tuleb riigipoolset toetust märgatavalt suurendada. Senise toetuse tasemega ei suuda ükski omavalitsus koolitoitu rahuldavalt ja soodsalt korraldada. Tulemuseks on suur erinevus omavalitsuste panustamises – mõnel pool on sunnitud vahet katma lapsevanem, mõnel pool kohalik omavalitsus, kuigi seda viimast on näha aina vähem. Selline lähenemine riigi poolt ei ole absoluutselt õiglane ja inimestest hooliv, eriti praeguses majanduskeskkonnas, kus inflatsioon, maksude ja aktsiiside tõusud ning uute maksude kehtestamine vähendavad perede toimetulekut märgatavalt.

Koolitoidu hinnad on erinevates piirkondades varieeruvad ja kohalikud omavalitsused on sunnitud riigi poolt eraldatavatele vahenditele pidevalt omapoolset toetust lisama. Näiteks Tallinnas lisab kohalik omavalitsus peaaegu sama palju nagu riik, mis tagab koolilaste vanematele võimaluse koolilõuna eest mitte maksta. Aga näiteks Tartus kehtivad munitsipaalkoolides alates 1. septembrist 2024 koolilõunale järgmised hinnad:

1.-4. klass: 2,04 eurot päevas, millest lapsevanem tasub 0,77 eurot.
5.-9. klass: 2,44 eurot päevas, millest lapsevanem tasub 1,14 eurot.
Gümnaasium: 2,75 eurot päevas, millest lapsevanem tasub 1,60 eurot.

Ning alates 1. septembrist 2025 on plaanis ka hinnatõus:

1.-4. klass: 2,32 eurot päevas, millest lapsevanem tasub 0,93 eurot.
5.-9. klass: 2,75 eurot päevas, millest lapsevanem tasub 1,33 eurot.
Gümnaasium: 3,09 eurot päevas, millest lapsevanem tasub 1,84 eurot.

Kahjuks pole riik viimase peaaegu seitsme aasta jooksul oma panust suurendanud, kuigi omavalitsused on sunnitud toetust regulaarselt korrigeerima. Selline riiklik passiivsus ei toeta koolilõuna eesmärki – pakkuda lastele täisväärtuslikku, mitmekesist ja tervislikku toidukorda. Vastutuse lükkamine ainult kohalike omavalitsuste õlgadele ei ole jätkusuutlik ega õiglane.

Viimase kahe aasta jooksul on hinnad kerkinud drastiliselt, hinnatõus on statistiliste andmete järgi olnud lausa 40%. Tegelikult oleks koolilõuna toetust pidanud tõstma juba enne, kui algasid

suured hinnatõusud, maksu- ja aktsiisimäärade tõstmised, majanduslik ebastabiilsus. Kui nüüd lisada uued maksud (nt automaks) ja toetuste kärped (nt peretoetused, maksusoodustused laste eest jne), siis muutub riigipoolne sekkumine koolitoidu küsimuses vältimatuks.

Eesti Linnade ja Valdade Liit tegi juba 2022. aastal ettepaneku tõsta toetust vähemalt 1,50 euron. Vahepealse hinnatõusu valguses tuleb aga nüüd juba arvestada vähemalt 2–2,5 euroga koolipäevas õpilase kohta. Sama vajadust on toonitanud ka erinevad noorte esindusorganisatsioonid. Kohalike omavalitsuste noortevolikogud on rõhutanud, et tasakaalustatud toitumine mõjutab otseselt lapse arengut, tervist, õppeedukust ja igapäevast toimetulekut.

On viimane aeg, et riik täidaks oma rolli. Ülikiire toiduhindade kasv on lõõnud ka koolitoitlustust pakkuvad ettevõtjad raskustesse. Ilma täiendava toetuseta on oht, et mitmed teenusepakkujad satuvad kahjumisse või lõpetavad tegevuse üldse.

See ei ole üksnes investering toidulauale, vaid ka Eesti laste tervisesse, arengusse ja tulevikku.

3. Eelnõu terminoloogia

Eelnõuga ei võeta kasutusele uusi termineid.

4. Seaduse mõjud

Seaduse jõustumine, millega koolilõuna toetuse miinimum tõuseks 2 euron päevas, aitab hoida toidu kvaliteeti, tervislikkust ja kättesaadavust kõikidele õpilastele – sõltumata sellest, kus nad elavad või milline on nende perekonna rahaline seis. See omakorda mõjutab positiivselt õpilaste füüsilist ja vaimset tervist, õppeedukust ja heaolu.

Seaduse vastuvõtmise tulemusena paraneb ka koolides toitlustust pakkuvate ettevõtjate olukord. Kui riigipoolne panus jääb samale tasemele ka edasi, ähvardavad neid ettevõtteid kahjumid ja perspektiivis ka pankrot.

5. Seaduse rakendamisega seotud eeldatavad kulud

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 24 lõike 3 järgi on kooliaastas 175 õppepäeva.

Õppeaastal 2023/2024, sarnaselt õppeaastaga 2022/2023, on septembris asunud üldhariduskoolide statsionaarsesse õppesse õppima ca 163 000 õpilast.

Kutseõppurite arv on viimastel aastatel olnud stabiilne – vastuvõetute arv on ca 14 000, lõpetanute arv ca 9000.

Seega kui koolilõuna toetus kasvab ühelt eurolt 2 euron koolipäevas ühe õpilase kohta, kasvab kogukulu aastas ca 30 miljoni euro võrra. Kuna pakutud meede hakkaks kehtima alates 1. septembrist 2025, nõuaks see käesoleval aastal 10 miljonit eurot. Üheks võimalikuks katteallikaks on valitsuskoalitsiooni plaanitava kehtiva maksusüsteemi muutmise ärajätmine.

6. Seaduse kooskõla Euroopa Liidu õigusega

Käesolev eelnõu ei ole vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

7. Rakendusaktid

Käesoleva seaduse rakendamiseks pole vaja eraldi akte kehtestada.

8. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2025. aasta 1. septembril.

Algataja: Eesti Keskerakonna fraktsioon

9. aprill 2025. a

Vadim Belobrov
Eesti Keskerakonna fraktsiooni aseesimees